

Güdü ve Sürü Köpeklerinde Renk ve önemi

İlker Unlu

Surulerin varlığı korunmalarının yani sıra kontrol altında tutulmalarını da gerektirir. Bu amaçla dünyanın çeşitli yerlerinde sürünün genel karakterine bakılarak farklı iki görevi yerine getiren köpeklerden yardım alınması antik çağlara uzanan bir geleneğe sahiptir. Bu oylesine uzak geçmişlere uzanır ki üzerindeki yorumlarımız zaman zaman spekulasyondan ibaret kalabilir. Ancak yine de günümüze ulaşmış çeşitli metinler bu konuda bugün sahip olduğumuz bilgilere kaynaklık etmektedir.

Sürünün bulunduğu coğrafya yetiştirilmiş biçimi, dolayısı ile ihtiyaç duyulacak köpeklerin yapısına da ışık tutar. Temel olarak batı Avrupa'daki küçükbaş hayvan sürülerinin kontrolünde kullanılan güdü (herding) köpekleri Asya'ya yaklaştıkça yerlerini iri sürü bekçilerine bırakır.

Güdü Köpekleri

Güdü Köpeklerinin temel kullanım amacı insan ile siki işbirliği içinde çalışan; eğitilebilirliği yüksek, orta boyutta köpekler ile koyunların kontrol altında tutulması ve dağılmadan bir yerden bir yere güvenle yönlendirilmesidir. Oldukça aktif işçiler olan güdü köpekleri Corgi ya da Lancashire Heeler gibi 30 cm omuz yüksekliğinde olabileceği gibi genel olarak 55-60 cm omuz yüksekliğinde cevik köpeklerdir. Ağırlıkları ortalama 15-30 kg arasındadır. Bu köpekler sürüyü iri avcılara karşı korumaktan çok iyi birer alarm köpeği görevi görürler. Gerçek koruma işini iri çiftlik köpekleri yapar.

Bu görev kapsamına özellikle de büyükbaş sürüleri kırsaldan şehre süren (drover) köpekler de girebilir. Alman, Hollanda ve Belçika Köpekleri, Beauceron, Briard ya da Bouvier des Flanders (Belçika Sigir Köpeği) gibi ırklar aynı zamanda çiftlik köpekliliği de yaptığından sürü koruma görevini yapabilecek yeteneğe sahip görünmektedirler. Rottweiler gibi koruma amaçlı da kullanılan iri ve güçlü köpekler sürüler şehre güvenle indirilip satıldıktan sonra sigirtmaçların şehrin nimetlerinden faydalanmak üzere girdikleri barların onunda tasmalarına ilistirilmiş hasilatı koruyacak kadar tehditkar ve güvenilir bekçilerdi. Standardi bu günün iri mastifvari tek tip Rottweiler'i şart kosmadan önce bu köpekler Almanya'nın Rotweil bölgesinde bir Collie boyutlarında küçük sürü güdücülerinden bir sigirin omuzunu iki ayagının üzerine kalkmadan isiracak yükseklikte olanlar arasında irkin boyutları değişebiliyordu. Renk de bu günün siyah üzerine ten rengi lekelerin aksine alacalidan kızıl kahveye değışkenlik içindeydi. Küçük olanlar cevik ve zeki büyük olanlar ise güçlü ve sert koruyuculardı. 19. yüzyıl standardi bu iki tipi birleştirmeyi seçerek modern Rottweiler'a ulaşmıştır.

Bu kopekler secici uretimle koyunun zit rengine uretilir. Burada amac renk acisindan kontrast yaratarak atik hareketler ve vokal yonlendirme yardimi ile koyunlarin gudumunu kolaylastirmaktir. Max von Stephanitz Alman Çoban Kopeği'i standardini bolge kopeklerinden topladigi rafine kopeklere gore yazarken beyaz rengi standart disi tutmasinin ana nedeni koyunlarin kendileri gibi beyaz bir kopek tarafından gudulurken isbirliği yapmayacaklari gerceğine dayanmaktadır. Simdi bu endiseden uzak uretilen Beyaz Alman Coban Kopekleri'nin pet olarak populariteleri yildan yila artmasina ragmen hala Alman Çoban Kopeği Kulubu tarafından kabul edilmemektedirler.

Buyuk cogunlugu dik ya da yari dik kulaklara sahiptir. Bir avciyi animsatan bu kulaklar suruyu huzursuz ederek hareket ettirmede onlara avantaj saglar. Suru bekcilerinin dusuk kulakli munis gorunumleri koyun ve keçilerce cok daha guven verici gorulmektedir. Bu nedenle yavrularini kolaylikla emanet edebilecekleri buyuk bir “abi” edasiyla bu iri kopeklere guven duyarlar.

Gudu kopekleri suru bekcilerinin tersine koyuna boyun egdirme sirasinda onu hafifce disleyebilir ya da havlayarak yonlendirebilir. Bu davranislar suru bekcilerinde kabul edilmez. Corgi, Kelpi ya da Avustralya Sigir Kopegi gudu sirasinda hayvanlarin topuklarindan hafif dislemesi ile unludurler. Gudu aslinda kopegin kurt atasinin oldurme amacli geyik vs gibi avlari guderek koseye sikistirma davranisinin son haklasi olan oldurme secici uretimle son 15 bin yilda davranistan silinerek elde edilmistir. Bu kopeklerin guclu bir av gudusu vardir. Fin Lapphund, Lapinporokoria ya da Samoyed gibi kuzeyli spitz irlari ren geyiklerinin kontrolunde ve gudulmesinde soguk kuzey halkari tarafından kullanılan bir baska alisilmamis kopek sinifidir.

Gudu kopekleri ayrica suru bekcilerinin aksine egitilebilirliđi yuksek irlardir. Bu nedenle itaat yarismalarinda vs populerdirler.

En populer güdü köpekleri: *İskoc Çoban Kopeği (Collie), Shetland Koyun Kopegi, Cradigan ve Pembroke Gal Corgi'si, Eski İngiliz Koyun Kopegi, İskoc- İngiliz sinirinin yildizi Boder (Sinir) Collie, Lancashire Heeler, Avustralya Sigir Kopegi, Avustralya Kelpi'si, Fin Lapphund, Lapinporokoria, Beauceron, Briard, Berger de Picard, Alman Çoban Kopeği, Dev Schnauzer, Rottweiler, Entelbuch Dag Kopegi (İsvicre), Appensell Dag Kopegi (İsvicre), Polonya Ova Koyun Kopegi, Schapendoes, Hollanda Çoban Kopeği, Belcika Coban Kopekleri, Bouvier des Flanders (Belcika sigir kopegi), İsvec Vallhund'u, Puli, Pumi, Sarplaninac, Karts Koyun Kopegi, Bergamosco, Katalan Koyun Kopegi, Portekiz Koyun Kopegi, Samoyed,*

Suru Bekcileri

Suru bekcileri gudu kopeklerinin aksine surunun yaninda kalip onu avci hayvanlar, basi bos kopekler ve hirsizlara karsi korumakla gorevlidir. Bu nedenle iri ve gucludurler. Baris zamani sakin dogalari ve acil durumlarda korkusuz birer savasciya donusmeleri ile taninirlar. Binlerce yillik kucukbas surulerin basinda yerlesim bolgelerinden uzak bir otlaktan digerine yapilan zorlu yolculuk bu kopekleri azla yetinen; ama karsiliginda kendilerine emanet edilen suruleri canlari pahasina savunma davranisini genlerine islemistir. Orta Asya'dan Portekiz'e her ulke ulusal saydigi suru bekcileri ile gurur duyar.

Bu kopekler kritik sosyallesme periyodu olan 2-4. aylardan itibaren eriskin olduklarinda korumakla yukumlu olduklari hayvanlarla birlikte buyutulur. Yavrular sutten kesildikleri ve dunyayi kefedilecek bir oyun alani olarak gordukleri bu kritik donemde ayni zamanda birer suru hayvani olarak bundan sonra parcasi olacaklari gurupla da kendilerini ozdeslestir. Eriskin olduklarinda binlerce yillik secici uretimle davranislarina islenen koruyucu guduleri ailesini koruma motivasyonu ile hareket eden bu kopegi fiziksel ve geldigi kanin bicimlendirdigi dogal yetenegi ve cobanin egitimine bagli olarak gurur duyulacak alcak gonullu koruyuculara donusturur.

Genel fiziksel ozellikleri: Orta ve daha uzun olabilen cift katmanli kurk, dusuk kulaklar, cogunlukla kopek heyecanlandiginda sirtta halka olan kuyruk ve en vahsi hayvana karsi dahi durabilecek saglam bir fizik. Asya kitasina yaklastikca kopegin kulaklari olasi bir kurtla kavgada kolay hedef olup daha sonra fazla kan kaybini engellemek icin kesilir. Orta Asya Çoban Kopeği - Alabai'in kuyruğu ise geleneksel olarak kesilir. Boyunlarindaki dikenli demir tasmalar savasmak zorunda olduklari hayvanlarin ne kalibrede oldugu konusunda bize daha iyi bir fikir verebilir.

Kamuflej ve Suru Bekcisinin Rengi

Bu kopekler yine gudu kopeklerinin aksine korumakla yukumlu olduklari hayvanlarla ayni renkte uretilmislerdir. Bu kopeklerin koyunlar ile kontrast yaratmaması ve onların arasına sanki onlardan biriymis gibi karışarak butunu tamamlamaları beklenir. İster bir kurt isterse de bir hirsiz olsun uzaktan baktığında kopegin nerede oldugunu secememelidir. Avci hayvanlar kokuyu alsa da beyaz koyunlar arasına siyah bir kopegin bulunduğunu noktaya göre en uzak ve zit yonden saldırarak suruye zarar verebilir. Bu nedenle bir suru bekcisinin suru icindeki kamuflajı büyük önem tasir. Bu her ne kadar ilk defa 2000 yıl önce Romalılarca kaleme alındıysa da eminiz ki bu, binlerce yıla yayılan Orta Asya'li gocebe cobanlarca gelistirilmis bir gelenegin ta kendisidir. Romali bir tarim ve hayvancilik tarihçisi olan **Columella**, ikinci yuzyilda yazdigi **De Re Rustica** adli yapitinda sunu soyler : *Koyun yetistiricileri suruleri icin beyaz Çoban Kopeği uretmekte ısrar ediyorlardı. Aksi takdirde bir kurt saldırısında yanlışlıkla kendi kopeklerini*

olduruyorlardı. Romalılar yine aynı yıllarda yunlerin boyanmasını kolaylaştırmak için cogunlukla beyaz koyun yetistirmeye de baslamislardı.

Kopegin renginin suruye uymasi aynı zamanda kendisince gudulmesini değil sakince kendilerinden biriymiscesine kabul ettikleri koyunlar acısından da önem tasir. Bu nedenle koyun beyaz ise İspanya'nin Pirene Mastifi, Fransa'nin Pirene Dag Kopegi, Polonya'nin Tatra Dag Kopegi, İtalya'nin Maremma Koyun Kopegi, Macaristan'nin Kuvasz ve Komondor'u, Yunanistan'in Yunan Çoban Kopeği ve Türkiye'nin Akbaş'i gibi beyaz suru bekcileri; farklı koyun renkleri için kahverengi ve siyahin cesitli tonlarında İspanyol Mastifi, Estrala Dag Kopegi, Rafeiro do Alentejo, Portekiz Sigir Kopegi, Tibet Mastifi, İran Çoban Kopeği, Afganistan Çoban Kopeği - Kochee Kopegi, Kafkas Çoban Kopeği, Orta Asya Coban Kopegi - Alabai, Güney Rusya Çoban Kopeği, Bulgaristan'nin Karakacan'i gibi suru bekcileri uretilmistir.

Kangal bu acidan mukemmel bir örnek olusturur. Eger koylerde uzaktan bir suruye yaklastiysanız kopegin nerde olduğunu seçmekte büyük zorluk çekersiniz. Hiç ummadığınız bir anda kopek koyunlarının arasında tembel tembel yuruken ortaya cikiverir.

Siyah burunlu Karaman Koyunu için "siyah maskesi" ile Kangal'dan daha iyi bir suru bekcisi düşünülebilir mi?

Populer suru bekcileri: Akbaş Çoban Kopeği, Kangal Çoban Kopeği, Tatra Dag Kopegi (Polonya), Pirene Dag Kopegi (Fransa), Komondor ve Kuvasz (Macaristan), Maremma Koyun Kopegi (İtalya), Pirene Mastifi (İspanya), İspanyol Mastifi, Perro de Pastor Mallerquin, Estrela Dag Kopegi (Portekiz), Rafeiro do Alentejo (Portekiz), Portekiz Sigir Kopegi, Tibet Mastifi, Aidi (Fas), İran Çoban Kopeği, Afganistan Çoban Kopeği - Kochee Kopegi, Kafkas

Çoban Kopeği, Orta Asya Çoban Kopeği - Alabai, Guney Rusya Coban Kopegi, Karakacan (Bulgaristan)

Bizim icin genel olarak "Çoban Kopeği" adi altinda toplanan kopekler dunya uzerinde kullanimlarına gore gercekte "gudu kopegi" ve "suru bekcileri" olarak ikiye ayrilir. Her iki tip kopegin de egitimleri ve uretimleri kullanim amaclarina uygundur. Bu binlerce yilda gelisen bir yontemdir ve bize bugunku eşsiz kopek irklarini vermistir.

11 Subat 2003